

Institutionen för samhällsvetenskap
Avdelningen för psykologi

Susanne Danielsson

Psykologi för lärare

Psychology for Teachers

Examensarbete 10 poäng
Lärarprogrammet

Datum: Vårterminen -07
Handledare: Henrik Bergman

Sammanfattning

Studien söker svar på om psykologilärares ämneskunskaper i psykologi är en tillgång i lärarrollen. Det finns mycket litteratur om psykologins betydelse i lärarrollen, men någon empirisk forskning kring dess praktiska effekt är minimal. Studien utgår ifrån en kvalitativ ansats, där intervju används för att finna svar på frågeställningarna. I den tematiska analysen definieras sex teman: *Medvetet förhållningssätt*, *Omedvetet förhållningssätt*, *Trygghet*, *Personlig utveckling*, *Personlighet*, *Analysen*. Respondenterna visar genom sitt medvetna och omedvetna förhållningssätt att de praktiserar sina ämneskunskaper i psykologi i mötet med eleverna. Slutsatser som kan dras är att kunskaper i psykologi är en tillgång i läraryrket. Framförallt är en essentiell kunskap hos respondenterna deras förmåga att analysera mötet mellan elever, och elev, lärare. Genom analysen blir respondenterna bl.a. klara över sina och andras känslor och behov. Känslan av trygghet och medvetenheten om sina känslor är viktig i kontakten med eleverna, för att skapa en meningsfull undervisning (Imsen 2006). Enligt respondenterna är personligheten en mycket betydelsefull faktor för hur människor förhåller sig och handlar gentemot sin omgivning. Samtidigt menar respondenterna att psykologin har bidragit till respondenternas personliga utveckling, men att det finns många andra tillvägagångssätt för att nå insikt.

Nyckelord: Psykologi, Personlighet, Trygghet, Personlig utveckling, Analysen.

Abstract

The study seeks conclusions about if the psychology doctrine in subject knowledge psychology has a supporting role in teaching. There is a vast amount of literature about psychology's importance in the teaching role, but any empirical approach about psychology's practical effect, is very minimal. The study originates from a qualitative approach, where interviews are employed to finding answers to problem questions. The thematic analysis is defined by six themes: *Conscious Attitudes*, *Unconscious Attitudes*, *Security*, *Personal Development*, *Personality*, *Analysis*. Respondents show through their conscious and unconscious manner that they practice their knowledge in psychology in their meetings with students. The conclusions which can be drawn are that knowledge in psychology is an aid in the teaching profession. Above all it is essential the respondents' knowledge in the ability to analyse the meetings between students, and students and teachers. Through the analysis the respondents become clear in their feelings and needs and also of those of others. The feeling of security and consciousness of one's feelings is an important factor in dealing with contact with students to create a meaningful educational environment (Imsen, 2006). According to the respondents' personality is an important aspect to how people interact in their environment. However, the respondents mean that psychology has contributed to their personal development, but mean that there are many other possibilities to achieve enlightenment.

Key words: Psychology, Personality, Security, Personal Development, The Analysis.

Innehållsförteckning

FÖRORD	5
INLEDNING	6
<i>Syfte</i>	7
METOD	7
<i>Urval</i>	7
<i>Datainsamlingsmetod</i>	8
<i>Genomförande</i>	9
<i>Databearbetning</i>	10
RESULTAT	10
DISKUSSION	15
REFERENSER	18

Förord

Jag är verksam inom skolväsendet och snart nyexaminerad lärare i bl.a. ämnet psykologi. Jag hoppas att studien ska visa på psykologins betydelse i lärarrollen samt att fler ämneslärare blir intresserade av att utbilda sig inom psykologi. Ett stort tack vill jag rikta till min handledare Henrik Bergman för att han har tagit sig tid till att besvara frågor, samt kommit med värdefull feedback under arbetets gång. Jag vill även tacka samtliga psykologilärare som har gjort denna studie möjlig samt alla underbara kollegor som har stöttat mig. Till slut vill jag även rikta min tacksamhet till min underbara familj som har varit ett stort stöd och visat tålamod under arbetets gång.

Inledning

Att vara lärare handlar inte bara om att förmedla kunskap i det ämnet som man undervisar i. Som lärare är man ett identifikationsobjekt och en alternativ vuxen för eleverna (Binach, 2006). Lärarens uppdrag innehåller bl.a. krav på att hon ska uppfostra, arbeta med normer, värden, personliga förhållningssätt, lära eleverna att uppföra sig och bete sig mot varandra som medmänniskor och samhällsmedborgare (Imsen, 2006). Binach (2006) säger att yrkesrollens komplexitet i kombination med otillräckligt stöd, samt att ofta vara ifrågasatt och motarbetad gör att läraryrket tillhör de allra svåraste. Få yrkesgrupper med motsvarande utbildning ställs inför problem som hon inte är utbildad för att hantera.

Bl.a. står det i läroplanen (Lpf 94) att läraren ska förmedla grundläggande demokratiska värderingar och att var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekten för den gemensamma miljön etc. Förutom läroplanen har läraren kursplaner, betygskriterier och övriga styrdokument att följa. 2006 kom en lag (2006:67) som innebär att alla skolor måste upprätta en likabehandlingsplan för att aktivt förebygga kränkande och diskriminerande behandling.

För att klara av lärarrollen, är det därför enligt Binbach (2006), viktigt att vara medveten om sina egna reaktioner, känslor och behov, samt att man har en viss insikt om psykologiska försvar och omedvetna drivkrafter, för att bättre kunna förstå varför vissa elever beter sig som de gör (Binach 2006). Psykologiska teorier kan ses i form av ett par glasögon, som ett slags tolkningsverktyg för att förstå vad som händer i klassrummet (Imsen, 2006). Förutom ökad förståelse för klassrumssituationen ger de psykologiska teorierna även tillgång till begrepp och ett språk, så att det går att tala om det som händer i klassrummet i mötet mellan elever och elev, lärare (Imsen, 2006).

Det finns många teorier kring om varför vi tänker, känner, handlar och förhåller oss till vår omgivning som vi gör. En av de första teorierna är Freuds, psykoanalysen. Han menar att varje tanke och handling har en betydligt mer komplicerad bakgrund, än vad någon annan innan honom kunnat tänka sig. Barndomens driftliv är starkt, dominerande och varaktigt. Det har omedvetet inflytande på vårt beteende och de val vi gör i livet, t.ex. vilket yrke vi väljer etc. De konflikter barndomens driftliv gav upphov till upprepas om och om igen på alla områden av det psykiska livet, tills livet självt upphör (Brenner, 2001). Enligt denna teori, har inte psykologilärares ämneskunskaper någon större betydelse, då allt redan är förutbestämt i barndomen, däremot kan betydelsen ses i deras gemensamma val av yrke.

Medan Freud påstår att vi styrs helt av inneboende krafter, menar humanisten Carl Roger att individen själv har ett ansvar för sitt liv och sin utveckling. Alla har en inneboende

strävan efter att utvecklas. Carl Rogers intresserade sig mycket för hur människans *upplevelsevärld* är konstruerad (Levander, 2003). Upplevelsevärlden består av både medvetna och omedvetna upplevelser. Det som är mindre viktigt för oss eller som vi inte har behov av blir omedvetet, medan det som ligger oss varmt om hjärtat blir medvetet (Levander, 2003). Enligt denna teori borde psykologilärare vara mer benägna att uppmärksamma och reflektera över sina och andras beteenden, då detta antas höra till lärarens intresse. *Självbilden* är en subjektiv upplevelse av den egna personen och dess relationer till omvärlden. Det är det egna jaget till omvärlden som jag själv uppfattar den, enligt Carl Rogers teori (Levander, 2003). Upplevelser som strider mot vår självbild kan bli omedvetna, därför att man vill hålla fast vid den bild man har om sig själv. T.ex. en lärare som har en förvrängd självbild tycker sig ha greppet om sina elever och lektioner, men det visar sig att det är rena katastrofen eller tvärtom, en lärare som anser sig ha tråkiga lektioner, men i själva verket är de mycket intressanta (Binbach, 2006).

Det finns mycket litteratur om psykologins betydelse i lärarrollen, men någon empirisk forskning kring dess praktiska effekt är minimal. Kan det vara så att kunskapen inte har någon större betydelse, med tanke på Freuds teori om barndomens driffliv, kontra Binbachs (2006), Imsens (2006) och Carl Rogers teorier, där kunskapen och erfarenheten visst har en betydande roll? Kan det vara så att den kunskap som psykologilärare förväntas att lära ut, inklusive lärarens djupare kunskap i psykologi gör att hon är mer uppmärksam på sina och andras (elevers och kollegors) reaktioner, beteenden och känslor än vad andra kategorier av lärare är? Författaren hoppas att studien ger svar på om psykologikunskaperna är en tillgång i lärarrollen eller om det endast är en kunskap bland alla andra ämnen på skolan.

Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att söka svar på om psykologilärare har användning för sina ämneskunskaper i psykologi i sin yrkesroll. Författaren fokuserar studien på psykologilärares självbild i sin relation till elever och kollegor för att finna svar på sina frågor. *Hur upplever psykologilärare sin yrkesroll i mötet med eleverna? Upplever psykologilärare nyttan av sina ämneskunskaper i psykologi i mötet med eleverna?*

Metod

Urval

Eftersom studiens syfte och frågeställningar fokuseras kring psykologilärares upplevelser av sin yrkesroll valdes endast lärare av denna kategori ut. Respondenterna är

mellan 30-65 år och består av fem kvinnliga, samt en manlig psykologilärare. För att säkra respondenternas anonymitet anges inte exakt ålder, utan endast spridningen av åldern dem emellan. Samtliga respondenter i studien är utbildade lärare inom psykologi, samt i ett- eller fler ämnen där upptill. Respondenterna har mellan 25–35 års erfarenhet inom läraryrket, bortsett ifrån en nyexaminerad lärare.

Datainsamlingsmetod

Studien utgår ifrån en kvalitativ ansats, där intervju används för att finna svar på frågeställningarna. En Kvalitativ intervju är en analyserande metod, vars syfte, enligt Kvale (1997), är att analysera ett fenomenets karaktär, och kännetecknas av dynamiken mellan forskare och respondent i den givna situationen (Kvale, 1997). Enligt Hayes (2000) finns det ingen bättre metod än intervju för att finna förståelse för deltagarnas verklighet. Det är respondentens berättelse som står i fokus och inte sökandet efter en objektiv sanning.

Intervjun är semistrukturerad. Den semistrukturerade intervjun ger respondenten större frihet att utveckla sina svar och forskaren att utveckla sina frågor, samtidigt som intervjun hålls inom ramen för syftet. Intervjuguiden består av två undersökningsområden, Självbilden och Nyttan av psykologin (se bilaga 1), som ska stödja och i viss mån styra intervjun mot sina huvudämnen, vilka är knutna till frågeställningarna (Hayes, 2000). Dessa områden är förberedda med ett visst antal följdfrågor som används vid behov. Poängen med en semistrukturerad intervju är att uppmuntra respondenterna att fritt berätta om sina tankar, känslor och upplevelser, för att på ”naturlig” väg locka fram respondenternas egna upplevelser (Hayes, 2000). Det är viktigt att inte forcera fram respondenternas svar, utan vara medveten om intervjuareffekten, vilken innebär att respondenten anpassar sina svar så att de på bästa sätt överensstämmer med vad forskaren ”vill höra” (Hayes, 2000).

Hayes (2006) menar att validiteten i en kvalitativ studie beror på intervjuarens skicklighet, d.v.s. hur pass denne lyckas med att mäta det som är avsett att mäta. Det sätt på vilket frågorna ställs är alltså något som kan komma att påverka respondenternas svar och därmed studiens validitet. Enligt Kvale (1997), ska frågorna främst vara korta och enkla, men några egentliga regler eller begränsningar för vad man kan fråga eller hur man frågar finns inte. Den givna situationen, respondenternas kommunikation samt intervjuarens tolkning av vad det unika är i det respondenterna säger gör att det är svårt att replikera och uppnå reliabilitet i en kvalitativ studie (Hayes 2006). Felaktigheter i frågeställningarna, felaktigheter i probing, samt författarens förmåga att lyssna till det som sägs är exempel på sådant som snedvrider materialet. (Kvale, 1997).

Genomförande

Inventering görs över vilka personer som jobbar som psykologilärare i kommunen via kommunens växel, Kommunens växel skickar författaren vidare till personalansvarig på gymnasieskolan. Personalansvarig lämnar namn, e-mail samt telefonnummer till de psykologilärare som finns anställda på gymnasieskolan.

Respondenterna kontaktas via e-mail och informeras om att författaren är en lärarstudent (blivande psykologi- och spansklärare) från Karlstads universitet som ska skriva sitt examensarbete. Examensarbetet handlar om psykologilärares självbild på sin yrkesroll, samt poängteras att deras deltagande är essentiellt för studiens syfte. Huvudsyftet med studien nämns inte för att undvika att denna vetenskap leder till intervjueffekten, vilket påverkar validiteten och reliabiliteten negativt. Respondenterna blir lovade att allt som kommer fram behandlas konfidentiellt och att de när som helst kan avbryta intervjun, samt att intervjun kommer att bandas och att allt material kommer att förstöras efter att arbetet är färdigställt. Respondenterna blir tillfrågande om de kan avsätta tid för intervju. Respondenterna kontaktas även per telefon och e-mailets information återges muntligt till samtliga. Samtliga respondenter är villiga att delta i intervjun och författaren kommer överens med respondenterna om tid och plats.

Intervjuerna genomförs på en gymnasieskola vid olika tidpunkter. Samtliga intervjuer bandas och inleds med några korta bakgrundsfrågor som är relaterade till respondenternas yrkeserfarenhet och roll på skolan. Bakgrundsfrågorna i studien används för att beskriva urvalet, samt för att få en bättre inblick i respondenternas yrkesroll. Intervjuer tar mellan 30-40 minuter. Vid intervjun med en respondent ringer telefonen och under intervjun med en annan respondent knackar det på dörren. Övriga intervjuer genomförs på gymnasieskolan i en lugn och ostörd miljö. Avslutningsvis sammanfattar författaren det som är av störst betydelse för syftet med intervjun, samt tillfrågas respektive respondent om denne har något att tillägga eller vidareutveckla. Sammanfattning och förfrågan om ytterligare tillägg är båda exempel på åtgärder som säkrar validiteten (Hayes, 2000). Reliabiliteten i intervjuerna är avhängd på författarens förmåga att inte ”lägga svaren i munnen” på respondenterna (Hayes, 2000).

Databearbetning

Det empiriska materialet analyseras genom en *induktiv tematisk analys* (Hayes, 2000). Intressanta enheter, vilka är relevanta för forskningsfrågan, noteras och skrivs ner på post-it-lappar och placeras på flera stora ark. Så långt behandlas varje intervju var för sig. När samtliga enheter är uttagna sorteras de enheter som verkar behandla samma ämne in i olika

högar och får tillhöra samma *prototema* (se bilaga 2). Prototemana utgör själva basen för analysen, men är fortfarande form- och utvecklingsbara och kan förändras under analysens fortskridande (Hayes, 2000). Efter denna sortering söker författaren efter själva andemeningen i varje prototema. Vissa lappar sorteras bort och vissa prototeman slås ihop och utgör tillsammans ett provisoriskt tema. Varje tema läses igenom igen, för att hitta information som går att koppla till temat, samt för att fastställa den slutgiltiga innebörden av framarbetat tema. Temats namn fastställs, och utifrån respondenternas beskrivningar, tankar, känslor och upplevelser skapas en definition för vart och ett av dessa. Till stöd används citat hämtade direkt ur materialet (Hayes, 2000). Författaren är medveten om att reliabiliteten beror på hennes noggrannhet vid transkriberingen, det vill säga hur pass fri den färdiga utskriften blir från slumpens inflytande beror på hennes skicklighet. Validiteten påverkas också, då talspråk översätts till skriftspråk och frikopplas från det sociala sammanhanget (Hayes, 2000).

Resultat

Utifrån den insamlade empirin är följande sex teman definierade: *Medvetet förhållningssätt, Omedvetet förhållningssätt, Trygghet, Personlig utveckling, Personlighet, Analysen*.

Medvetet förhållningssätt

Själbildens handlar om hur psykologilärarna upplever sin yrkesroll i samspel med eleverna. Samtliga respondenter intar ett medvetet vuxet förhållningssätt till eleverna gällande att vara tydlig och sätta gränser så att eleverna inte misstolkar informationen, situationen och/eller relationen mellan lärare och elev. *"Framförallt i situationer där det finns inget hopp eller där man måste avgöra något beslut, måste man vara tydlig och ibland övertydlig". "Det gäller att hålla isär det här med lärare och kompis, det går ju inte att vara både och. Det är ju svårt"*.

Respondenterna förhåller sig medvetet till det som de upplever att eleverna har nytta av samtidigt som de är medvetna om betydelse av sitt eget handlande. *"Det gäller att kunna hitta så att eleverna blir intresserade av kunskapen, att inspirera så att de blir motiverade och känner att det här är något som jag behöver". "Det svåraste tycker jag är att väcka intresse, så det här med ren kunskap kommer inte riktigt i första hand"*.

Samtliga respondenter beskriver tendenser av att eleverna söker tröst och hjälp hos dem. Respondenterna intar medvetet en pedagogisk roll och bemöter elevernas problematik genom att medvetet ta upp problematiken i undervisningen i mer generella termer. Detta med omtanke och respekt för individens integritet. *"Det är väldigt viktigt när man har psykologi*

eller egentligen i alla ämnen, att inte gå för nära eleverna, utan prata mer om det generella".
"Samtidigt som man kan prata direkt till någon elev utan att någon annan förstår det".

Respondenterna markerar medvetet sin pedagogiska roll, så att ämnet psykologi inte blandas ihop av eleverna med skolhälsan. Det går att ana att respondenternas medvetna förhållningssätt kommer ifrån tidigare erfarenheter av att deras profession har misstolkats av eleverna med skolhälsan. *"Man måste skilja mellan ämnena/kurserna och det här om de behöver hjälp och föra dem vidare till kuratorer om det är så".*

Respondenternas medvetna förhållningssätt kan även bero på att respondenterna förstår värdet av att eleverna får professionell hjälp, detta även med tanke på lärarens arbetssituation. *"Vi rekommenderar kuratorn i första hand, för de har även andra kontakter. Annars finns risk för att man inte mäktar med. Det är viktigt att inte låta sig dras in i massa historier".*

Nyttan av psykologikunskaperna handlar bl.a. om att mänskliga fenomen som kanske är omedvetet hos andra ämneslärare, är medvetet hos ämneslärare i psykologi. Psykologikunskaperna hjälper dem att förstå konsekvenserna av sina handlingar i klassen, de gör dem även medvetna om elevernas positiva eller negativa inflytande på varandra. *"Det handlar om praktiska saker som alla lärare borde veta. Att pojkar tar mer plats, att inte sätta flickor till att uppfostra pojkar etc.". "Jag vet att jag drar mig till höger i klassrummet, då hör ju inte mina elever som sitter där, så då arbetar jag på det under lektionen".*

Förutom att psykologilärarna kan medvetandegöra det som händer, praktiserar de även sina kunskaper på eleverna. De ger praktiska exempel på nyttan av psykologin, då de säger sig uppmärksamma och behärska situationer där de har sett andra ämneslärare misslyckas. *"Det är flera lärare som har sagt: Men hur gör man, hur ska man prata? Det förvånar mig liksom att man har så svårt för det. Jag tror det skulle ha gjort mycket om man hade de här kunskaperna. Alltså hur man för ett samtal, hur man lyssnar".*

Ämneslärarna i psykologi medvetandegör förståelsen för eleverna och för dem som särskiljer sig från gruppen. *"Man är inte så fördömande och så. Det är nog ganska stor skillnad. Man har insikt med det här med homosexualitet, man tycker inte att någonting är så konstig". "Nytta på det sättet när det gäller kontakten med eleverna. Man har förståelse för deras liv här. Jag försöker förstå dem".*

Respondenterna är medvetna om elevernas olika känslor och behov. *"Kanske är jag lite mer personlig mot eleverna än kanske vissa lärare är. Jag går lite bakom den här elev-, lärarrollen som skapar den här distansen. Jag kanske bryter den. Jag är lite mer intresserad av personerna än vad de presterar som elev". "Genom psykologin har man en viss insikt om hur saker och ting fungerar".*

Omedvetet förhållningssätt

Citaten tolkas som omedvetna på grund av att respondenterna uttrycker en viss osäkerhet, samtidigt som de känner en viss säkerhet i att de faktiskt praktiserar sina psykologikunskaper. *”Det som man har pratat om värdegrund och bemötande, det är ju ofta en självklarhet för oss då, vi psykologilärare, vi har det någonstans”. ”Så jag tror att i och med att vi pratar om det inom psykologin, olika störningar så är det lättare att man har en känsla i och med kunskapen”.*

De upplever att psykologikunskaperna har ett visst omedvetet inflytande på deras förhållningssätt och deras handlande. *”Jag kan inte peka på nyttan av psykologin, men hamnar jag i situationer och så vidare, i samtal med eleverna, då har jag just den baskunskapen”.*

De har en omedveten känsla för hur andra människor mår. *”Ja, man kanske har mer förståelse för hur människor är, hur de beter sig och varför de har det beteendet de har än vad andra kanske har. Man kanske är mer lyhörd, jag vet inte. Man uppfattar kanske signaler bättre. Hur eleverna mår och hur de är och så där”.*

De förmedlar förutom kunskap i ämnet, omedvetet omtanke och omsorg, samtidigt som de medvetet delar med sig av sina livserfarenheter. *”Jag såg henne och jag visste att hon hade lämnat in projektarbetet, men tårarna strömmande ut och sprutade. Det var ju överstress”. ”Ärlig ska man nog vara eller så långt man vågar vara det. Inte så att man kommer in på ens privatliv. Vissa saker tycker de är roligt att höra, speciellt om man har gjort bort sig och så”.*

I respondenternas medvetna uttalande finns det en omedveten vilja och hopp om att skapa självständiga, goda och väluppfostrade samhällsmedborgare. *”Jag vill förmedla erfarenheter, livskunskap och det här ifrågasättandet, att alltid ifrågasätta sanningar och föreställningar och sådana saker”. ”Kanske mer också bilda samhällsmedborgare som ska fungera, för de får förmodligen jobb när de kommer ut”.*

Trygghet

Samtliga respondenter nämner att det är viktigt att känna trygghet. Trygghet i lärarrollen handlar om att känna tillit till sig själv och sin egen förmåga som lärare. *”Jag tror det är viktigt att man är säker i sin roll, inte bara som lärare, utan även i sin roll som kvinna och som människa och i sin yrkesroll”. ”Jag är snart 62 år och jag har sex och samlevnad, det vill ju ingen annan ha, men jag är inte rädd för att gör bort mig för eleverna”.*

För att känna trygghet krävs, enligt respondenterna, både god ämneskunskap samt erfarenhet. Samtliga respondenter nämner goda kunskaper och erfarenhet som faktorer som inverkar på lärarens låga eller höga känsla av trygghet. *”Trygghet är att jag kan min sak, då kan nästan vad som helst hända”. ”Det är klart psykologi är ett bra ämne, men man kan inte läsa sig till just den tryggheten. Man måste också få erfarenheten, för det tar ju ett tag innan det sätter sig och man ser sammanhangen”.*

Känslan av trygghet visar sig framförallt vara betydelsefull för att lyckas med kontakten med eleverna. En lärare som saknar erfarenhet och/eller kunskap kan känna sig otrygg i lärarrollen. Otrygghet kan resultera i att hon misslyckas med kontakten med eleverna och/eller att hon förtränger den verkliga situationen och förblir omedveten. Även med tanke på studiemiljön är det viktigt med en trygg lärare. *”Det har hänt att lärare har haft problem, eleverna har kunnat spela kort eller någonting. Läraren som är jättekunnig, står bara och mal och sedan upplever hon inte att hon har problem. Sedan har föräldrar ringt mig och så vidare”. ”Det är viktigt att vara medveten om kontakten mellan lärare och elever finns och att man är medveten om den”.*

Personlig utveckling

För respondenterna har psykologin bidragit till deras personliga utveckling, men det finns andra vägar att gå för att nå insikt. Personlig utveckling handlar om att nå insikt om sig själv och andra. *”Jag tror att det är något som var och en får jobba sig fram till och det kan man ju göra även om man är fysiklärare eller vad som helst, att jobba med sin egen personliga utveckling”. ”Det beror inte endast på att man har läst psykologi, utan det handlar om erfarenhet. Men det kan ju hända om man har läst ämnet, så är det lättare att få den här erfarenheten och insikten”.*

Man kan lära sig genom att läsa mycket, till exempel skönlitteratur etc. D.v.s. man kan lära sig genom att läsa eller lyssna till andras erfarenheter eller så är det en blandning av massa olika okända och kända faktorer. *”Varför man ser på olika saker olika och har olika infallsvinklar det kan bero på alla möjliga skäl”. ”Jag vet inte om det har med psykologi att göra. Den kunskapen kan du ju få genom erfarenhet och skönlitteratur osv. en insikt som du gör. Men det är klart att jag tror att det är en hjälp”.*

Personlig utveckling handlar inte endast om att nå insikt om sig själv och andra, utan även om att förkovra sig i de kunskaper som man undervisar i. Det behöver inte handla om fortbildning, utan att förkovra sig kan lika gärna handla om att tillfälle ges för utbyte av tankar och erfarenheter med kollegierna. *”Jag saknar väldigt mycket att inte sitta med dem*

som har samma ämnen som jag. Förr kunde vi ju utbyta tankar. Det känns nästan som jag har gått tillbaka i min kunskapsutveckling". "Vi byter material med varandra och frågar och ibland kanske man säger jag ska börja med en sak här, har du gjort något i det? Och har de inte det, så kanske man bygger upp ett material ihop".

Personlighet

Samtliga respondenter antar att flertalet lärare har en viss känsla för hur man ska handskas och förhålla sig gentemot andra och ett underförstått intresse för människor. *"Vi får väl hoppas att vi har lite av det här när vi väljer yrket". "Det handlar egentligen om din grundtrygghet och om din självbild hur du reagerar på saker och ting".*

Enligt respondenterna beror det mycket på personligheten hur vi förhåller oss och handlar gentemot andra. *"Hur man agerar, det vill jag få det till att det är personligheten". "Jag tror mer att det har med personlighet att göra. En del skickar ut eleverna direkt, medan andra tycker man ska ge dem en chans. Det finns ju olika sätt att se det på, det är ju lika med psykologer. Alla psykologer ser ju inte saker på samma sätt".*

Det kan även handla om hur man själv har blivit bemött, ens egen bakgrund. *"Det är uppfostran, var man kommer ifrån, miljö, och sådana saker och hur man själv har blivit bemött".*

Analysen

Respondenterna uppfattas oerhört ödmjuka i sina uttalanden gällande nyttan av psykologin i yrkesrollen. Samtliga respondenter nämner att det är framförallt först efteråt, i analysen av händelsen, som de blir medvetna om nyttan med psykologin. Den kan handla om konsekvenserna av sitt och andras handlande. *"Det är ju när man sitter och analyserar, varför säger hon så eller varför betedde han eller hon sig så? Oftast när man hamnar i en situation så hinner man ju inte analysera, utan det är ju efteråt".*

Nyttan med psykologin handlar även om att respondenterna i analysen får en ökad insikt om deras egna och andras känslor och behov. *"Man har en annan syn på saker och ting, både privat och inom yrkeslivet faktiskt. Man har ändå fått tankar och reflektioner när man har undervisat om det".* I analysen av händelsen blir respondenterna medvetna och får en ökad förståelse för eleverna. *"Speciellt då om det uppstår problem, så kanske det är någon som säger: De bara strular till det, de bara skolkar. Medan jag kanske ser den goda människan i det. Det måste vara något fel".*

I analysen når respondenterna insikt om sig själva och deras egna känslor och behov. *”Möjligen det här med att man ser sin egen roll, att blicka inåt lite grann. Vad man själv har lyckats åstadkomma”.*

Diskussion

I resultatdelen presenterar författaren sex olika teman, varav ett av dessa teman tolkas som omedvetet. Citaten, under temat omedvetet förhållningssätt, tolkas av författaren som omedvetna på grund av att respondenterna uttrycker en viss osäkerhet, samtidigt som de avslöjar ett förhållningssätt som visar på att de faktiskt praktiserar sina psykologikunskaper. Enligt Carl Rogers teori är däremot samtliga citat i studien medvetna, eftersom respondenterna uttryckligen upplever sig handla eller förhålla sig till eleverna enligt dessa kriterier. Med tanke på deras sätt att förhålla sig och handla gentemot eleverna och med stöd från Carl Rogers teorier om människans upplevelsevärld, har studien gett svar på att psykologin är ett levande verktyg i psykologilärarens yrkesutövning.

Respondenterna intar ett mer medvetet personligt förhållningssätt gentemot eleverna, vilket är ett bra sätt för att skapa en bärande relation (Binach, 2006). Att förhållningssättet gentemot eleverna är medvetet är av stor betydelse, så att deras relation inte blir alltför privat, vilket då istället skulle kunna användas emot läraren (Binach, 2006). Resultatet visar att läraren inte vill vara alltför mycket kompis eller inta en vårdande roll. Förmodligen upplever respondenterna att det är svårt att inneha flera roller samtidigt, utan att man missköter den ena eller den andra, eller att man själv tar skada av det tudelade förhållandet. Sannolikt i och med att psykologilärare innehar kunskaper om kriser etc. förstår de också betydelsen av att eleverna mår bäst av att få kontinuerlig och professionell hjälp.

Deras kunskaper i psykologi visar sig omedvetet ha inflytande på vilket budskap de förmedlar till sina elever. I budskapet anas en inre önskan om att eleverna ska bli starka självständiga individer som kan känna omsorg och empati med andra människor. De är inte heller fördomsfulla mot elever som har ett avvikande beteende etc. Det kan tolkas som självklart att lärare ska jobba medvetet och aktivt med acceptans för elever med ett avvikande beteende, eller för ett rättvisare samhälle, men kanske är det inte så lätt om man inte har psykologin som tolkningsverktyg.

Samtliga respondenter antar att förhållningssättet och handlandet gentemot andra är i stort beroende av personligheten och att man förhoppningsvis har lite av ”det här” när man väljer yrket. Med tanke på Freuds teori, om barndomens driftliv och hur det omedvetet påverkar och styr våra beteenden och val även längre fram i livet, är ju detta en trolig

förklaring. Respondenterna lägger stor vikt vid personligheten gällande individers olika sätt att förhålla sig och handla i mötet med andra människor. Samtidigt tror de starkt på personlig utveckling. För respondenterna har psykologin bidragit till deras personliga utveckling, men de antar att det finns många fler vägar att gå för att nå insikt om sig själv och andra. Imsen (2006) och Binach (2006) stödjer respondenternas tankar kring personlig utveckling. De menar att det handlar om att alla kan utvecklas genom kunskap och erfarenhet och summan av allt som man sedan varit med om styr ens handlingar och ens sätt att vara.

Känslan av trygghet värdesätts i hög grad av respondenterna. Trygghet i lärarrollen, enligt respondenterna, handlar om att känna tillit till sig själv och sin egen förmåga som lärare. För att uppnå trygghet nämns både god kunskap och erfarenhet som viktiga faktorer. Imsen (2006) beskriver att det tar tid för nyexaminerade lärare att ”återupptäcka” eleverna. Hon menar att de yngre är så upptagna av den praktiska uppläggnings av lektionerna, samt vad eleverna, föräldrarna och kollegorna anser om dem att de därför kan få svårt med kontakten med eleverna (Imsen, 2006). Respondenterna berättar om lärare som har trott att kontakten med eleverna har fungerat, men sedan har det visat sig vara en total katastrof. Carl Roger menar att det handlar om att man inte vill förlora sin självbild, så därför förblir den verkliga situationen omedveten.

Övrigt som framkom av resultatet och som är av mindre betydelse för studiens syfte, men ändå intressant att nämna är att det är viktigt att läraren är tydlig, gränssättare och inspiratör i mötet med eleverna. Dessa egenskaper m.fl. nämner även Binach (2006) som viktiga för att fungera i mötet med eleverna. Respondenternas vilja till kompetensutveckling kan förklaras med Carl Rogers teori, där han menar att alla har en inneboende strävan efter att utvecklas. Enligt Maslows teori om behovshierarki pyramiden handlar det om respondenternas behov av självförverkligande, men även betydelsen av att tillhöra en grupp, däri man kan få ett erkännande (Hwang; Lundberg; Rönnberg; Smedler, 2005).

Slutsatser som kan dras utav denna studie är att kunskaper i psykologi är en tillgång i läraryrket. Framförallt visar denna studie att en essentiell kunskap hos respondenterna är förmågan att analysera. Respondenterna menar att det är, först efteråt, i analysen som de blir medvetna om konsekvenserna av sitt handlande. Genom analysen av händelsen blir de bl.a. klara över deras egna känslor och behov etc. Biachs (2006) och Imsens (2006) teorier stödjer denna slutsats. Biach (2006) och Imsen (2006) menar att det är viktigt att vara medveten om sina känslor och behov i mötet med eleverna, vilket respondenterna blir i analysen efter händelsen. Binach menar att det är först då behoven och känslorna blir medvetna som man kan hantera dem så att de inte begränsar en i mötet med elever och föräldrar som ifrågasätter,

testar eller provocerar (Binach, 2006). Imsen (2006) menar att medvetenheten om sina känslor och behov är essentiellt för att kunna bemöta eleverna med omsorg. För Imsen (2006) är kontakten likställt med omsorg och kanske en av de väsentligaste förutsättningarna för att skapa en meningsfull undervisning (Imsen, 2006). Psykologin kanske inte är enda förklaringen till hur man förhåller sig och handlar gentemot andra, men studien tyder på att psykologin kan bidra till en ökad insikt om sig själv, samt för att få en ökad förståelse för andra människor. Som det är idag ingår inte psykologi i lärarutbildningen, däremot finns ett stort utbud av litteratur som behandlar psykologikunskapernas betydelse i lärarrollen. Men så länge inte fler lärare intresserar sig för eller utbildas i psykologi är det svårt att, utan begrepp och ett språk, samtala om den elevproblematik som skolan idag möts av.

Med tanke på att det är en snedfördelning gällande kön och ålder, så bortsåg författaren från dessa faktorer eventuella inflytande på studiens utfall. Då studien har fokuserat på ämneslärare i psykologi, så antaganden gällande skillnader mellan psykologilärare och andra ämneslärare vilar endast på respondenternas subjektiva upplevelser. Det kan tänkas att en ny studie där komparation mellan psykologilärare och andra ämneslärare skulle ge en ökad förståelse för vilken nytta psykologiska teorier har i lärarrollen. Det vore även intressant att lägga fokus på elevernas upplevelsevärld av lärare för att söka svar på om eleverna upplever att lärares ämneskunskaper i psykologi har inflytande på hur denne förhåller sig och handlar gentemot sin omgivning.

Referenser

- Binach, P. (2006). *Om skolans psykosociala arbetsmiljö*. Malmö: Ekelunds/Gleerups Utbildning AB.
- Brenner, C. (2001). *Psykoanalysens grunder*. Stockholm: Nordstedts Akademiska förlag.
- Hayes, N. (2000). *Doing Psychological Research*. Philadelphia: Open University Press.
- Hwang, P, Lundberg. I, Rönnberg. J & Smedler. A. (Red). (2005). *Vår tids psykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Imsen, G. (2006). *Elevens värld*. Danmark: Narayana Press.
- Kvale, S. (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Levander, M. (2003). *Psykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Läroplanen (Lpf 94); Styrdokument; Lag (2006:67) Hämtad 29 maj, 2007 www.skolverket.se.

Bilaga 1

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor om lärarens yrkeserfarenhet etc.

Ålder?

Antal år i yrket?

Utbildning?

Andra Undervisningsämnen?

Varför valde du psykologi som undervisningsämne?

Antal år som vederbörande har undervisat i psykologi?

Antal undervisningstid i psykologi per vecka?

Klassföreståndare och/eller annan ansvarstagade område på skolan?

Mötesformer som vederbörande deltar i på skolan?

Något annat viktigt som vederbörande vill tillägga gällande dess bakgrund?

Självbilden

Hur upplever du din roll som lärare?

Hur tror du att andra upplever dig?

Upplever du att du är den lärare som du vill vara?

Hur upplever du att en bra lärare ska vara?

Upplever du som psykologilärare att din ämnesundervisning och kunskap i psykologi stärker dig i din roll som lärare?

Nytta av psykologin

Upplever du att du är uppskattad för dina kunskaper/egenskaper av kollegor, ledning och elever?

Upplever du att du får utrymme och utlopp för dina kunskaper?

Upplever du att psykologikunskaperna har inflytande på hur du förhåller dig till andra i omgivningen på skolan?

Upplever du att du skiljer dig från dina kollegor gällande förhållningssättet till elever, föräldrar och kollegor?

Upplever du att du saknar psykologikunskaper hos dina kollegor som inte har psykologi i sin utbildning?

Upplever du nytta av psykologikunskaperna i den dagliga verksamheten i skolan?

Bilaga 2

Prototeman

Självbilden

Medvetet förhållningssätt och handlingar

Omedvetet förhållningssätt och handlingar

Trygghet

Personlig utveckling

Nyttan av psykologin

Analysen

Medvetna förhållningssätt och handlingar

Omedvetna förhållningssätt och handlingar